

FELSEFE DÜNYASI

2008/2 Sayı: 48

YILDA İKİ KEZ YAYIMLANIR

ISSN 1301-0875

Sahibi

Türk Felsefe Derneği Adına
Başkan Prof. Dr. Necati ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Ahmet İNAM

Yazı Kurulu
Prof. Dr. Necati ÖNER
Prof. Dr. Ahmet İNAM
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ
Doç. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Doç. Dr. İsmail KÖZ
Doç. Dr. Veli URHAN
Yrd. Doç. Dr. Levent BAYRAKTAR

Felsefe Dünyası Hakemli Bir Dergidir.

Felsefe Dünyası 2004 yılından itibaren PHILOSOPHER'S INDEX ve
TÜBİTAK /ulakbim tarafından dizinlenmektedir.

Yazışma ADRESİ
P.K. 21 Yenışehir / ANKARA
Tel&Fax: 0.312 231 54 40

Fiyatı: 15 YTL (KDV Dahil)

Banka Hesap No:
Vakıfbank Kızılay Şubesi: 00158007288336451

Dizgi ve Baskı
Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
OSTİM Örnek Sanayi Sitesi 1. Cad. 358. Sk. No: 11 Y.Mahalle / ANKARA
Tel: 0.312 354 91 31 (Pbx) • Fax: 0.312 354 91 32

**ULUSLARARASI İBN RÜŞD SEMPOZYUMU
(INTERNATIONAL IBN RUSHD (AVERROES) SYMPOSIUM
9-10 Ekim 2008, SİVAS**

İsmail KÖZ*

Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü ve Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin birlikte düzenlediği **Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu Uluslararası İbn Rüşd Sempozyumu** 9-10 Ekim 2008 tarihinde Anadolu'nun en köklü kültür şehri Sivas'ta gerçekleştirilmiştir.

9 Ekim Perşembe günü Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İlyas Dökmetaş, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Gökbel, Sivas Valisi Veysel Dalmaz, Sivas Belediye Başkanı Sami Aydın, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu ve Sempozyum Düzenleme Kurulu adına Doç. Dr. Bayram Ali Çetinkaya'nın konuşmalarıyla başlayan sempozyum, Öğretim Üyesi, Öğretim Görevlisi ve Uzmanlardan oluşan 99 katılımcıyla birlikte iki gün boyunca üç salonda XVI oturum halinde başarıyla tamamlanmıştır.

Yurt dışından ve yurt içinden katılan tebliğci ve müzakerecilerin, İslam filozofu İbn Rüşd'ü her bir oturumda ayrı bir yönüyle ele aldıklarını gördük. Bu anlamda XVI oturumun konu itibarıyla sistematik olarak yapılandırıldığını, içerik olarak bir biriyle ilişkilendirildiğini söyleyebiliriz. Bilindiği gibi 12. Yüzyıl Batı İslam dünyasının en büyük filozofu olan İbn Rüşd'ün eseleri, diğer İslam filozofları Farabi, İbn Sina, Gazali, İbn Bacce, İbn Tufeyl v.d gibi çok farklı alanlara yayılmıştır. Bu alanları felsefe, fıkıh, tabiat, matematik, tıp, bir yönüyle de kelimeler olarak sıralayabiliriz. Çünkü eğitiminde kelamın özellikle Eşari kelamının yer aldığı bilinmektedir. Aslında çok yönlü filozof olma o dönemin bütün filozoflarının özelliği olmuştur.

"Doğu ve Batı Arasında İbn Rüşd" konulu I. Oturum Prof. Dr. Mehmet Bayraktar başkanlığında Prof. Dr. Oliver Leaman ve Prof. Dr. Hasan Hanefi'nin tebliğleri ile tamamlanmıştır. Bu oturumda İbn Rüşd felsefesinin İslam ve Batı dünyası için taşıdığı önemi ve rolü ortaya konmuştur. İbn Rüşd felsefesinin yapısı ve özellikleri, akılcılığı ve modern yapısı öne çıkarılarak özellikle Batı felsefesine etkisi ve dini düşünceye katkısı irdelenmiştir.

II. Oturum "İbn Rüşd'ün Yaşadığı Ortam ve Zihniyet Dünyası" başlığını taşımaktadır. İbn Rüşd'ün yaşadığı dönemde Endülüs'ün siyasi, kültürel ve bilimsel yapısı ele alınarak bir zihniyet analizi yapılmış; İbn Rüşd'ün düşünce kaynakları ortaya konmuştur. III. Oturumda ise "Felsefe-Din İlişkisi" konusu seçilmiştir. Oturumun öne çıkan konuları, İbn Rüşd'ün felsefe, din anlayışı ve felsefe-din uzlaşmasına getirdiği yaklaşımlardır.

"Varlık Düşüncesi" başlığı altında IV. Oturumda İbn Rüşd'ün ontoloji, psikoloji ve epistemoloji anlayışı ele alınmaktadır. Burada öne çıkan problemler varlık-mahiyet

* Doç. Dr. Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi Mantık Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

ayırımı, tümeler sorunu; nefis, güç ve illiyet kavramlarıdır. V. Oturumda “Din felsefesi” ile ilgili İbn Rüşd’ün görüşlerini ele alan tebliğlerin ağırlıkta olduğunu görüyoruz. İbn Rüşd’ün teolojisinin akılcı yönü, hakikat anlayışı olarak hakikatin çifte hakikat mi yoksa hakikatin birliği mi olduğu tartışması dikkati çekmiştir. Prof. Dr. Mahmut Kaya, İbn Rüşd’ün hakikat anlayışının çifte hakikat olamayacağı, ona göre tek bir hakikatin olduğu vurgusu yapılarak felsefi ve dini hakikat tek bir hakikatin iki görünüşüdür, şeklinde yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanında İbn Rüşd’ün vahiy anlayışı Musa b. Meymun ile karşılaştırılarak; yaratma anlayışı Gazali ve İkbal ile karşılaştırılarak tartışılmıştır. “Aydınlanma ve Hristiyan Teolojisi” konusuna ayrılan VI. Oturumda İbn Rüşd felsefesinin ve rasyonalizminin Batı aydınlanma felsefesine ve dönemine etkisi ortaya konmuştur. Bu oturumda İbn Rüşd rasyonalizminin sadece felsefi düşünceye değil Batı’da ortaya çıkan dini düşüncedeki özellikle Katolik Kilisesindeki dini anlayışa da etkisi olduğu, dolayısıyla Hristiyan teolojisini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Birinci günün son oturumu VII. Oturum’un ana konusu “Dini Nasların Te’vili” olarak İbn Rüşd’ün dini nasları okurken ve anlamlandırırken kullandığı te’vil ve tefsir yöntemi olmuştur. Bu oturumda İbn Rüşd’ün filozof olmasının yanında bir din bilgini sıfatını da hakkıyla taşıdığı anlaşılmaktadır. Özellikle İslam Hukuku açısından getirdiği öneriler ve yenilikler dikkat çekmektedir.

Sempozyumun ikinci gününde VIII. ve IX. Oturumun konuları “Batı Düşüncesi ve İbn Rüşdcülük I ve II” diye aynı adı taşımaktadır. Bu oturumlarda İbn Rüşd Felsefesinin akılcı ve özgürlükçü yapısı, Batılı eserlerde ve kurumlarda bu yapının etkileri ve sonuçları, Rönesans ve aydınlanma dönemine belirleyici etkisi, Latin İbn Rüşdcülüğü gibi akımlar, Doğu ve Batı düşünce dünyası arasındaki uzlaştırıcı özelliği yeniden gündeme gelmiştir. X. Oturumun tebliğlerini dinlediğimizde metafizikçi olarak İbn Rüşd’ün fikirleriyle karşılaşırız. Onun “Tanrı tasavvuru”, Allah’ın varlığı ve sıfatları, bu sıfatlardan ilim sıfatı hakkındaki düşünceleri, karşılaştırmalı olarak (Gazali ile) imkan kavramı hakkındaki ontolojik görüşleri açıklanmaktadır.

XI. Oturum “Tasavvuf ve Dil Felsefesi” etrafında odaklaşır. Sempozyumda felsefi görüş itibarıyla rasyonalist olduğu sık sık dile getirilen İbn Rüşd’ün tasavvufi görüşlerinin de olduğu tebliğlerden açıkça ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında onun İbn Arabi ile karşılaştırılması, Sufi gelenek ile İbn Rüşd’ün “İttisal” anlayışının irtibatlandırılması dikkati çeken hususlardır. Ayrıca bu oturumda İbn Rüşd’ün dilciliğinin de Arapça gramerine yenilik getirecek kadar ileri düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

XII. Oturuma gelince “İslam Hukuku ve Felsefesi” başlığı altında tebliğlerin içeriğini İbn Rüşd’ün hukuk anlayışı oluşturmaktadır. Burada ele alınan problemler onun hukuk düşüncesinin temelleri, İslam Hukukundaki yeri, fıkhıdaki yorum yöntemi, Ceza hukuku ile ilgili ileri sürdüğü ilkeler, savaş hukuku hakkındaki görüşlerdir. “İrade Özgürlüğü ve Metodolojik Eleştiri” başlığını taşıyan XIII. Oturumda İbn Rüşd’ün İrade özgürlüğü, mucize anlayışı, kelamcılara yönelik eleştirileri, bazı kelami konulardaki (tenzih, teşbih, tescim) eleştirel yaklaşımı tartışma konusudur.

XIV. Oturum İbn Rüşd’ün “Mantık Sistemi ve Kıyas” anlayışını konu edinmektedir. Oturum Prof. Dr. M. Tahir Yaren’in başkanlığında üç tebliğci ve bir müzakereciden

oluşmuştur. İlk önce İbn Rüşd'ün mantıkçılığı İslam mantık tarihi açısından değerlendirilerek mantık anlayışı, mantık eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İbn Rüşd'ün Batı İslam dünyasında (Endülüs) Aristo mantığının en büyük temsilcisi olduğu görülmektedir. Onun "Organon"un bütün külliyatı hakkında telhis ve tefsirleri vardır. Porphyrios'un "İsagoji"sini mantık kitaplarından saymadığı için İbn Rüşd'de mantık kitapları sekizle sınırlıdır. Tebliğlerin ikisi de İbn Rüşd mantığında kıyas (syllogism)ın yeri ve önemi üzerinde durmuştur. Aristoda olduğu gibi İbn Rüşd kategorik kıyasa önem verip şartlı kıyaslara kısaca değinerek bırakmıştır.

XV. Oturuma sempozyumun son oturumu diyebiliriz. Çünkü XVI. Oturum bütün olarak sempozyum bildirilerinin ve müzakerelerin bir değerlendirilmesi niteliği taşımaktadır. İbn Rüşd'ün "Tıp ve Fizik" görüşlerinin ele alındığı on beşinci oturumda Tıp tarihi açısından İbn Rüşd'ün tıpcılığı, batı tıbbına etkisi, sinir bilimlerine katkısı değerlendirilmiştir.

Genel bir değerlendirme oturumu olan XVI. Oturumun ana konusu iki gün boyunca süren sempozyumda dile getirilen görüşlerin ortaya koyduğu İbn Rüşd felsefesinin genel özellikleri, bu felsefenin hem batı felsefesi hem de İslam felsefesi için taşıdığı değer, felsefe tarihinde oynadığı rol, Batıda ve İslam dünyasında ortaya koyduğu küresel etki, her iki düşünce dünyası arasında kurduğu köprü, akılcı ve özgürlükçü yapısıyla uzlaştırıcı tavrı, bütün bu özelliklerin günümüz Doğu-Batı dünyaları için aktüel değeri olmuştur.

Sempozyumun bir başka açıdan değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Oldukça geniş bir katılımcı grubunu ağırlamak, onların sosyal ve fiziksel şartlarını düşünmek hakikaten takdir edilecek bir başarı. Özellikle burada yurt dışından ve yurt içinden katılan misafir öğretim üyeleriyle çok yakından ilgilenen İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Gökbel beyefendiyi tebrik ediyorum. Bunun yanında sempozyum düzenleme kurulu olarak kıymetli bilim insanları Doç. Dr. Bayram Ali Çetinkaya, Doç. Dr. İsmail Çalışkan, Yrd. Doç. Dr. Selim Eren, Yrd. Doç. Dr. M. Kazım Arıcan ve diğer görevli arkadaşları özverili ve başarılı çalışmalarından dolayı kutluyorum. Ayrıca Sivashlı bir güzel insanın da adını burada saygıyla anmak istiyorum. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sekreteri sayın Ahmet Özaydın, Sivas'ın misafirperverliğine bizi hayran bırakmıştır.

Kültürel gezi ise bir başka güzeldi. Sempozyum düzenleme kurulu 11 Ekim Cumartesi günü Divriği Ulu Cami ve Daru's-Şifa Gézisi tertip etmişlerdir. Divriği Ulu Cami Unesco tarafından Dünya Mirası olarak kabul edilmiş, dünyanın 8. harikası bir şaheserdir. Dünya ve İslam mimarisi açısından çok önemli olan bu harikulade eser üç boyutlu taş oymacılığının bir eşi daha olmayan, ileri derecede matematik ve geometri bilgisini gerektiren teknolojinin sonucudur. Daru's-Şifa hastanesi ise İslam Tıp tarihi açısından önemli bir yer. Hatta Mevlana Celaleddin Rumi'nin tedavi olduğunu söylediği dönemin tıp merkezi.